
Káli István

SZÍNEJAVA

1. *Katanga*

Nem nagy ügy egy bizonyos napon egy szépnek ígérkező tavaszi reggel, mérnököcskénk mégis tiszta szívéből örömmre hangolódott volna. Mert a harmincötödik ilyen. Csakhogy a következő órák miatt mégsem teheti felhőtlenül, emiatt ez a nap nem lehet az igazi. Mert a saját boldog életünnepe mellett a Boldizsár Emil keréketörésének napja is.

Akár elmélkedhetne is azon, hogy miért éppen így esett, de tudja, fölösleges ezen emésztene magát. Ha már mások így döntöttek, hogy megfosztják a teljességtől, szeretett volna legalább odafentről, kárpótlásul a hiányérzetére, a nap felemásságára, hajnaltól estig tartó ragyogást magának, ezért is csalódott kissé, amikor a hálószoza behúzott sötétítője és az ablakkeret közötti résen nem tolakszik be az ilyenkor szokásos, lelket derítő, eleven fénynyaláb.

A hasát vakargatva andalog át a nappalin, hogy odategye forni a teavizet. Kinyitja ölnyi széles konyhájának a parkra nyíló, parányi ablakát. Odakint csendes májusi eső gyöngyei paskolgatják gyöngéden a virágzásnak indult akác áttetsző, zöld levélkéit. Vállmagasságban az ablakpárkány, ráfekteti a karjait, összekulcsolja az ujjait, állát a kézfejére engedi, elmereng az alig karnyújtásnyira libbenő levelek természet-nyugalmat sugalló képén, hallgatja a lehulló cseppek finom neszezését, és ettől ismét felöltlik benne, mint már annyiszor, ha édesre sikeredik a csend odabent, hogy a szépséghez nincs szükség feltétlenül a külső ragyogásra. Mint ahogyan a jósághoz sem.

A vízforraló füttyülése riasztja, hogy következik az elmaradhatatlan penzum: teázás, tisztálkodás, öltözködés, egyik rutinmozdulat a másik után, aztán tovább is, ahogyan a kerékpár kormányát markolja, ahogyan a pedálokkal együtt le-fel jár előtte a két térd, mintha külön életet élnének a nem egészen negyedórás tekerésben a meggyesfalvi téglagyárig; a napi feladatok megbeszélésében, az eligazításban sincs semmi rendhagyó, mindegyik kolléga a helyén, valamennyien beavatottak, ki-ki tudja a teendőit, az egy Boldizsár Emilt kivéve. Őt valahol máshol éppen valami másra készítik fel, nem arra, amibe másoknál, a vele egyívásúaknál jóval hamarabb beleszokott, amitől különb lett, mint a többi hozzá hasonló, és amiért érdemes volt annyira

kedvelni, már-már szeretni, és most sajnálni is. Pedig talán megvetni kellene, örökre megharagudni rá, végleg kizárni az életéből, amiért képes volt részese lenni az erőszak elkövetésének, másra pazarolni a sajnálkozást, arra gondolva, hogy mit érezhet az áldozat, vagy annak apja, anyja, és pillanatról pillanatra, óráról órára, napról napra velük együtt végigszenvedni mindazt a kínszenvedést, amin átmentek és még átmennek, és mégis...

A tárgyalás tízkor kezdődik, arra az egy-két órára, amíg tart majd, az állandó tüzekelet felügyelőknél kívül a gyár minden alkalmazottja számára kötelező a részvétel. Az elrettentés szándéka nyilvánvaló, talán helyénvaló is. Amikor beül a gyár melletti nagy lakónegyed mozijába, a Munkásba, ahol az erőszaktevőknek a gyorsított eljárást követően a fejükre olvassák majd az ítéletet, biztos abban, hogy rajta kívül még sokan vannak olyanok, akik ugyanúgy, mint ő, tudják, hogy a működő rendszer általi példát statuálás nem nekik szól, de abban is, hogy egyikükben sincs ott az a sajtó, ami benne, ha az elkövetők közül arra az egyre gondol; nagy valószínűséggel ő az egyedüli valamennyiük között, akiben az alávaló tett miatti józan felháborodásával és a mindenkori bűnösök bűnhődésének elvárásával együtt más érzés is munkál: a mindegyre feltörő, vele kapcsolatos gondolatai, meg az elmúlt több mint két évben kialakult rokonszenvéből fakadó melegségkeresés, ugyanis, bármennyire ellenkezett is a józan tudata, rákényszerítette arra, hogy különválassa az Emil addigi mindennapjait a bűnbeesése pillanatától.

Alig egy hónapja múlt, hogy kétvényi irodai téblábolás után kinevezték a granulit-, a falazó tömb- és a betonelem-gyártó részleg vezetőjének, amikor azon a cudarul szeles februári napon Emil, egy héttel a kötelező katonai szolgálatának letöltése után, másik két újonnan alkalmazottal, akiknek volt már némi tapasztalatuk a világ menetében, szakképzetlen munkára jelentkezett nála. Ágota, a személyzetis, a szokásos átadási ceremónián, amire éppen egy cementtel teli vagon sürgős kiürítésének levezénylése közepette került sor, megjegyezte róla, hogy rendhagyó eset, mert katangai létére még nem ült. Akkor nem is figyelt fel rá, meg se nézte igazán magának, mert a meghibásodott szivattyú miatt késésben voltak, a fekbérfizetés Damoklész-kardja fenyegette, csak egy óra múlva tudott időt szakítani magának, hogy szóba elegyedjen vele, aki azalatt is ott ücsörgött, lábatlankodott mellette, miközben a másik kettő elhúzódtott a szél elől a téglás csarnok kemencemelegébe. Amikor átvette tőle a munkavédelmi kiképzését nyilvántartó füzetecskét, alaposabban is szemügyre vette, mert nem lehetett közömbösen átsiklani afölött, amit elsőre látott: a szabályos, bármely értékrend szerint is szép vonások, frissen borotvált arc, eleven, kíváncsian villanó, sötétbarna

szemek, simán hátrafésült hullámos, éjfekete haj, a télhez képest túl könnyű, de tiszta öltözet, amely alól átdereng az arányos, izmos, könnyed mozgású test, valamitől tehát mindenben más, mint az addig megismert katangaiak.

Furcsa volt szembesülni a fogalommal akkoriban, amikor hetvenhét szeptemberében, egy nagyon fentről vezényelt átszervezést követően, cseberből vederbe, a Bernády építette koronkai gyárból, a Straetz Hermann-féle régebbi, de addigra már sokkal modernebbé került, amely már egy évszázada, a kezdetek óta részben a Boldizsárok, Kalányosok, Rézművesek, Vasasok világa volt, sok nemzedéken át ott is laktak a gyár mellett, a nekik épített telepen, amit aztán a maga természetességéből kinőni kényszerített város bekebelezett, a vityillónyi házacskák helyére is betonskatulyákat emeltek, amelyekben többnyire az ország más vidékeiről betelepítettek, a vegyi kombinátban dolgozók kaptak lakást, de a régieknek is jutott bennük egy-egy, így aztán az újonnan épült lakónegyedet, az abszolút kisebbségben levő őslakosok bőrszínére való utalással, s mert a világot éppen akkoriban rázta meg a Lumumba-sokk, Kongó egyik tartományáról, Katangáról nevezték el, s mint olyan, ki is lógott valamelyest a városra jellemző mindenkori rendből. Katangainak lenni ugyanis nem feltétlenül jelentette az elithez tartozást, aminek oka alig-alig volt köthető a régi telepésekhez, akik a környék üzeminek, gyárainak, építőtelepeinek többnyire rendes alkalmazottjaiként dolgoztak meg a napi betevőért, inkább az itteni másságot nehezebben feldolgozó újonnan betelepültekhez, hiszen az amúgy általában sokgyermekes őslakókra addig nem volt jellemző a gyakori „helytelenkedés”, csak a „népi demokrácia” megerősödésének éveiben kezdett eluralkodni egy igen rossz szokásuk: kizárólag azt tekintették maguk között minden szempontból nagykorú férfinak, aki már börtönviselt volt, ezért a tizennyolcadik évüket betöltött fiúk mindegyike elkövetett valami olyant, ami miatt rács mögé kerülhessen, ha mást nem, betörte a lakónegyed Rekord nevű bevásárlócsarnokának nagy vitrinjét, ezért, garázdaság ürügyén, legalább hat hónapi fogházat szabtak ki rá, így aztán elég gyakran kellett a vitrin üvegét pótolni. Nos, éppen e szokás alól volt kivétel Boldizsár Emil, ezért mondta Ágota, a személyzetis, hogy még nem ült. Hogy ideje nem volt rá, mert úgy esett, hogy amint betöltötte a tizennyolcat, be is rukkoltatták, vagy ő nem akarta beleélni magát a hagyományba, ezt mérnököcskénk csak később tudta meg, amikor egy alkalommal a beszélgetéseik során erről került szó, a lényeg, hogy a maga kilenc – nyolc általános plusz egy gimnáziumi – elvégzett osztályával, ezáltal immár kétszeresen is kilógott sorstársai sorából.

Már akkor, az első nap, arra a kérdésre, hogy mihez ért, őszintén megmondta, hogy, bár csinált ezt-azt a katonaság előtt is, igazából semmihez, de azt is hozzátette, hogy mivel ez a gyár az egész családot eltartja, az apja meg a két bátyja is itt dolgozik, ezért szívesen elvállal bármit, és akárhová teszik, megpróbálja jól csinálni, amit rábíznak. Amint menet közben bebizonyosodott, ez nemcsak fellengzős állítás volt részéről, nemcsak a főnök bőre alá bújással próbált meg nem érdemelt bizalmat előlegeztetni magának, csakugyan már az első perctől nagyon igyekezett, bárhova került, mindenre odafigyelt, egészen rendhagyónak tűnt, ahogy a korával ellentétben képes volt a legnagyobb alázattal meghallgatni azokat, akik többet tudtak nála, a csoda nem is maradt el, nyár közepére kiderült, hogy a részleg bármely helyén bármilyen betanított munka elvégzésére képes, ezért mérnököcskénk külön kegynek érezte a sors részéről, hogy az ő keze alá került, mert vele megoldottnak találta egy munkavezető mindenkori legnagyobb problémáját, az évi pihenőszabadságok kiadását anélkül, hogy a folyamatok ütemében zavart okozna vele. Emílt ugyanis nemcsak a falazótömböt gyártó gépre lehetett bármelyik pillanatban felültetni, amellyel, a szakikat lepipálva, olykor tíz-húsz százalékkal több blokkot „tojt” a placra, mint azok, még a granulitgyártó forgókemence felügyeletét is rá lehetett bízni, és ami a legfontosabb, az sem számított neki, hogy délelőtti, délutáni vagy éjszakai műszakba osztják be, akár arra is képes volt, hogy ha valaki bejelentetlenül hiányzott, így előreláthatatlanul szükséges lett a helyettesítése, bent maradt a következő műszakban, vagy hívásra azonnal munkára jelentkezett. Azt is mondta mérnököcskénk Ölyvessy mérnöknek, az igazgatónak, hogy ilyen kolléga nincs még egy, párját ritkítja, érdemes lenne kitalálni valamit a továbbképzésére.

Aztán másfél évvel azután, hogy Emil a munkatársa lett, a véletlen szabta körülmények is közrejátszottak, hogy még inkább a szívébe zárja. Augusztus eleje volt, kánikula, alig várta, hogy lejárjon a munkaidő, s a családdal kimehessenek a Maros-partra, éppen a frissen gyártott, egymás fölé rakott, vasazott granulitbeton keszonok gőzölésének beindítását ellenőrizte hazaindulás előtt, amikor kivágott az egyik rosszul rögzített slag, fél méterről az arcába nyomva a forró gőzt, amitől azonnal elvakult, égette a bőrét, tudta, hogy mielőbb hideg víz alá kellene dugnia a fejét, de a kétségbeesés miatti fejkapkodástól annyira eltájolódott, hogy nem tudta, merre van az arra. Néhány pillanatnyi magatehetetlenségét követően valaki karon ragadta, futás közben húzta maga után, aztán megengedte az udvari tűzoltócsapot, és benyomta a fejét a vízsugár alá. Csak fél perc múltán, amikor már any-

nyira enyhült az arcát kínzó égésérzet, hogy ki merté nyitni a szemét, látta, hogy Emil áll mellette; az ő balszerencsés pillanatában éppen a falazótömböket „tojta” tőle úgy húszméternyire, amikor hallotta a kitérő gőz sistergését, kipattant a gépből, és tette, amire ő a havi egyórás munkavédelmi felkészítőkön tanította. Ennek köszönhetően nem sült át teljesen a bőre, megúsza annyival, mintha meggondolatlanul napozott volna, arcának jobb fele két nap múltán rákvörösből kreol-barnába váltott, amire Emil azt mondta, hogy most már nyugodtan beköltözhetne Katangába, újabb két nap múltán pedig már ez is érvényét veszítette, mert lehámlott képéről a megabált felhám.

Ezért is nem értette, mi történhetett, hogy a húsvétot követő szerda reggel nem jelentkezett munkakezdésre a szokásos időben, és valósággal kialakt, amikor kilenc óra tájban kérette az igazgató, tudtára adva, hogy felhívták a milíciáról, és tájékoztatták Boldizsár Emil letartóztatásáról, és az a vád ellene, hogy másodnapján este ötödmagával, ittas állapotban megerősakoltak egy kiskorú lányt.

Napokig nem tudott magához térni a döbbenettől. Nem értette, hogyan aljasulhatott le az a fiú odáig, hogy mindenféle szedett-vedett alakok után képes legyen kamatyolni, amikor még a gyár példás életű munkatársnői között is az a szóbeszéd járta, hogy bizony nem mindennapi pasas. Szerette volna tőle személyesen megtudni, mi történt, de nem tudott akkora ismeretiséget megmozgatni, hogy bejuthasson hozzá a fogdába. Biztos volt benne, hogy Emilnek nincs lehetősége ügyvédet fogadni, ezért hivatalból rendelnek majd ki valakit. Otthon megbeszélte az asszonnyal, hogy nem nézheti tétlenül az Emil megsemmisítését, még ha egy keveset nélkülözniük is kell, külön ügyvédet fogad neki, de amikor megtudta, milyen anyagi áldozattal járna, rájött, hogy ennyit nem vonhat el a családtól, ezért megkérte Ölyvessy igazgatót: engedélyezze gyűjteni valamennyit a munkatársaktól is. A következő napokban kétszer is nagy meglepetés érte: először, amikor az irodákból szinte mindenki hozzájárult az ügyvédfogadással járó költséghez, másodszer, amikor az ügyvéd egy héttel a tárgyalás kijelölt napja előtt visszaadta a megbízatást a honoráriumával együtt, mindössze annyit kommentálva, hogy nem érdemes széllel szemben pisilni.

A Munkás moziba majdnem háromszázan zsúfolódtak be, alkalmazottak és negyedbeli „civilék” egyaránt, a hatodik sor szélén talált helyet magának, az első sorokat a „főszereplőknek” tartották fent. Pontban tíz órakor őrizet alatt bevezették a megbilincselte delikvenseket, egy aszott képű bírónő elnökölt, semmi jót nem nézett ki belőle, ment is minden, mint a karika-

csapás, az ügyész felolvasta a vádiratot, javaslatot tett a bűnösök példás megbüntetésére, az öt vádlott mellé hivatalból kirendelt egyetlen ügyvéd elmondta a rövid, tartalmatlan és értelmetlen beszédét, amire bármit rá lehetett volna fogni, csak azt nem, hogy a vádlottakat védte, az utolsó szó jogán a bírónő egyenként megkérdezte a delikvenseket, bűnösnek vallják-e magukat, amire egyedül Emil mondott nemet, utána pedig rögtön ki is hirdette az ítéletet: tekintettel a tettük társadalmilag igen káros jellegére, a három elsőrendű vádlottra hét-hét év, a két másodrendűre, közöttük Emilre is, öt-öt év fegyházbüntetést rótt ki. Az egész tárgyalás alig tartott többet egy óránál, annyi elég volt, hogy valakit, egy arra érdemtelen, belső vagy külső nyomásra, belepréseljenek a jövőtlenségbe.

Nézte a megtört arcú, lankadt tartású, megroggyant vállú fiút, amint megbilincselten beáll az egyenruhás kísérek rendelte sorba, de nem szegi le a tekintetét, mint bűntársai, hanem kutatva hordozza végig a termen, s amikor meglátja őt, a mentorát, könny gyűl a szemébe, arcizmai megkeményednek, vitustáncot járnak.

Mellette kellett elhaladniuk kifelé menet. Amikor odaértek, ahol ő ült, Emil egy pillanatra lecövekelt. „Nem tettem, mérnök úr. Higgyen nekem, nem tettem.” Abban a pillanatban érezte, hogy rendhagyóvá teljesedik ki életének ez a napja, mert egyértelmű lett számára, hogy nem kellett csalódnia, ugyanis nincs a világon olyan színész, aki képes lenne a pusztá tekintetével ennyire tökéletesen sugallni az ártatlanságot.

2. Félfehér

Már csak abból a szempontból is furcsán korlátolt teremtmény az ember, hogy semmi arányosság nincs aközött, ahogyan néz, amit lát, amennyit a látottak alapján érzékel, illetve ezekből felfogni, tudomásul venni hajlandó. És hogy az adottságainak eme tudatos megcsonkítására vonatkozó állítás ne maradjon egy bugyuta axióma szintjén, viszonyítsuk ezt az alávaló magatartást – értsd: hajlandóságot – ahhoz a fantasztikus, a teremtés ajándékaként kapott képességéhez, hogy az agyának, valamennyi között a jelenleg ismert legkomplexebb számítógépnek, másodpercenként harmincnolcezer billió parancs kiadása sem okozna gondot. Enyhítő körülményként bárki felhozhatja, igen, így igaz, de abban például, hogy a látás szempontjából nem ő a teremtés koronája, vajmi kevés a vétke, ugyanis nem egy szitakötő, amelyik háromszáz képet érzékel másodpercenként – ha olyan szeme lenne, a vetített moziképeket diavetítésként fogná fel –, nem is egy

sáskarák, hogy sokszorosan szélesebb hullámhosszon érzékelje az árnyalatokat – az emberi képességekhez mérten láthatatlanokat is –, különösen nem egy vándorsólyom, mert akkor harminc méterről is képes lenne elolvasni bármelyik ígét egy nyomtatott zsebbibliából. Na, de azért csak felfoghatna, tudomásul vehetne többet is, mint amennyit egyik-másik alkalommal akar. Mentségére legyen mondva, nem ettől függ a pusztá léte, mint a szitakötőnek, a sáskaráknak, a vándorsólyomnak.

Mérnököcskénk bizonyára azonnal cáfolni igyekezne e mentesítő szándék lényegét, ugyanis a Sárdi Árpád esetében sem azon akadt fenn, ahogyan néz, amit lát, és amennyit ebből érzékel, hanem éppen azon, amennyit esetenként érzékeln hajlandó. Ugyanis néhány hónappal azután, hogy oda került a meggyesfalvi téglagyárba, meggyőződött, hogy a derék részlegvezető, a mindennapjait leegyszerűsítendő, az emberi bőrszín tekintetében – holt a mi csökkent szemünk is kétszázezernél több árnyalatot különít el – csak a mindenekelőtti és -fölötti fehéret, a tudatában ugyan létező, de alig-alig ismert, mert jobbára sok ezer kilométer távolságban sötétlő feketét, valamint a kettő közötti szürkét különbözteti meg. Így aztán a közel százharminc alárendeltje közé elvegyült, a többiekkel a terv teljesítése érdekében, és természetesen a betevő falatért együtt nyűgölődő, huszonöt-harminc katangai őslakos gyűjtőnévét, a könnyebb csoportosítás, valamint a csoport megkülönböztethetősége érdekében, *szürkék*re egyszerűsítette. A tény tudomásul vételét követően azonban hamar tisztázta magában, hogy eme megkülönböztető megnevezés ürügyén nem feltétlenül kell mindjárt rosszra gondolni, ugyanis Sárdi Árpád nem az a típus volt, aki ebből a bőrszín kérdésből ügyet csinált volna, őt illetően semmi elmarasztaló nem köthető az általa kitalált gyűjtőnévhez, hiszen se nem fogta őket csak emiatt alantasabb munkára, se nem igyekezett kellemetlen helyzetbe hozni bármelyiküket is, a fizetések kiszámításánál és elszámolásánál sem kerültek hátrányba, csak hát valahogyan különbséget kellett tenni a másságuk ürügyén, és mivel a jobb érzésű ember nem használja azt a kifejezést, hogy cigány – az olyan alpári, mert az évtizedek, -századok során többnyire megbélyegzőként használt jelzővé értékelődött át –, hát ő erre inkább ezt a semleges színt jelölő kifejezést használta, és tényleg csak az egyszerűség kedvéért, még azt sem vette figyelembe, hogy az a huszonöt-harminc ember a szürkén belül is külön árnyalatokba sorolható.

Ezt a jelzős dolgot is ő maga magyarázta meg mérnököcskénknek, amikor a naponta többszöri munkakapcsolatuk közben, sokadik alkalommal hallván tőle, nem rosszállólag, csak értetlenségének hangot adva, szóvá tet-

te. Jószerével nem is várt tőle mást, hiszen addigra már meggyőződött arról, hogy Sárdi Árpai nem az a hajcsárfajta, aki se nem látva, se nem hallva, a maga szempontjain kívül semmire oda nem figyelve hajszoja az embe-reit a saját dicsőségéért. Amúgy persze ez hiábavaló is lett volna, nem olyan idők voltak azok, amikor a sikert dicsőség koronázta, sőt, ennek az ellenke-zője volt a kétségbevonhatatlan igazság, hogy dicstelenséget jelentett bárki számára, a maga kiszámíthatatlan következményeivel, ha alulmaradt a ki-választottak által meg- és kiszabottak elérése érdekében vívott mindenna-pi küzdelemben.

Amikor mérnököcskénk, mindent összevetve, a maga külön rendszeré-ben a „derék ember” kategóriába sorolta be a téglagyártó részleg vezetőjét, semmiképpen nem az alkatára gondolt, noha abban sem talált volna semmi kivetnivalót, hiszen magasabb, testesebb volt, mint ő, de nem terebélyes, bár kis pocakot tolt maga előtt, ennek ellenére fürge, jószerével kecses mozgá-sú, járás közben minden lépésénél lábujjhegyre emelkedő, akár egy enyhén hízásnak indult egykori balett-táncos; ritkuló és egyenletesen őszesbe vál-tott haja tartósan viselte magán a gyakori és alapos fésülködés nyomait, min-dig frissen borotvált arcának vonásai azt sugallták, hogy odabent folyama-tosan lappang egy feltörni vágyó, huncutka kis mosoly, s ezt a benyomást melegbarna gombszemének állandó csillogása is alátámasztotta, húsos, ér-zéki ajkai pedig, amelyek a végükön lágyan, markáns élek nélkül futottak egymásba, és onnan deltásan belé az arc tengerébe, még inkább kihangsú-lyozták az őt figyelő első benyomását, hogy nem lehet rossz ember.

Mint ahogyan nem is volt az. No persze, nem engedhette meg, hogy a „proletárok” a fejére nőjenek, mert rendnek kell lennie, s ezért bizony, ha valami nem úgy történt, ahogy kellett, vagy úgy, ahogy nem lett volna sza-bad, rendesen – és nem is ritkán – az atyaúristent hívogatta tanúként arra, hogy miket kell neki elviselnie, de tényleg csak határesetekben, és még az sem róható fel neki, hogy ha éppen a szürkék közül került valamelyik a ki-érdemelt ledorongolás helyzetébe, az atyaúristenezés nemcsak harsányabb, de cifrább is volt, és, hogy mindenki értse, miért, mindegyre el is mondta – és érdekes módon a szürkék ezt nem is vették tőle zokon –, hogy ők csak az ilyen harsányabb és cifrább atyaúristenezésből értenek. Azzal, hogy a ke-ménykedéshez csak határesetekben folyamodott, elérte célját, amit hét év-vel előbb, a kinevezésekor tűzött ki maga elé: emberi hangon fog rendet, fegyelmet tartani, mert abból semmi baj nem származhat, és, amint egyik csendesebb és nyitottabb pillanatában mesélte mérnököcskénknek – akinek szintén volt már egy kevéske tapasztalata az emberjellemelek átídomításához,

amihez ugyanúgy a szépszó-jutalom használatára esküdött –, jó másfél év kellett, hogy mindenkivel megértesse a különbséget. Ezt maga Ölyvessy igazgató is méltányolta, mert megnyugodhatott, hogy nemcsak a munka megy, de rend és tisztaság is van, műszakonként kétszer felseprik a csarnokot meg a téglatárolásra használt placcot, soha semmi olyan nagyobb, hosszabb kiesés nem jön közbe, ami komoly lemaradást okozna, s ami miatt neki magyarázkodnia kellene a rangban fölötte álló fontoskodóknak, mert ami az apróbbakból, jelentéktelenebbekből fakad, azokat egy-két héten, de legtöbb egy hónapon belül behozzák. Így aztán Sárdi Árpinak fentről le és lentről felfelé tekintve is biztos talapzaton állt a maga tisztas ázsiója.

Az egyedüli, akivel egy idő után nem tudott nyugodt emberi hangon értekezni, Somosdi Gergely, a vállalat karbantartó műhelyének mestere volt. Nem azért, mert nem becsülte a „Gergely bá” kiváló, szinte már rendkívüli érzékét és szaktudását, hanem mert egyszerűen nem bírta a személyeskedő, kizárólag az ő nyaggatására szánt, végeérhetetlen morfondírozását. Fokozatosan alakult ki benne az allergia arra, ahogy minden alkalommal, valahányszor igénybe vette a mestert és csapatát az apróbb meghibásodások kijavítására, mindig ugyanazzal a monoton hangú, daráló, leállíthatatlan letolással kezdte, és munka közben is azzal folytatta, hogy igen, neki bezzeg ismét haptákba kell állnia, mert a drága főnök úr újfent őt basztatja, a sok semmirekellő szarházinak, a sok szekatúrának* meg kinyalja a seggét, a szürkéknek pláne, ahelyett, hogy a körmük alá nézne, és őket baszthatná mind-egyre, hadd ne bízzák el magukat, mint ahogy el, mert annak mindig az az eredménye, hogy utána neki kell istentelenül nyűgölnie. Magára hagyta volna, hadd beszéljen, de akkor meg az volt a baj, hogy a drága főnök urat nem érdekli, megjavul-e a gép, hogy a sok senkiházi legyen mit ismét elbaszarintson. Ezért is ült ki mindannyiszor tiszta öröm az arcára, valahányszor sikerült megszabadulnia a Gergely bá szófosás-fogságából, s bemene-külnie mérnököcskénkhöz a szárnyépületi kis irodába, hogy, amint mondta, végre két jó szót válthasson egy normális és tisztességes emberrel, és a belülről feszítő boldogságának szabad utat engedve, megragadja az alkalmat, hogy ilyenkor mindig az ő „egyetlen szemem fénye” Zsuzskájáról beszéljen: aki már tizenegyedikes; aztán már utolsó éves a líceumban, nemsokára érettségizik, biológusnak készül; jaj, minden apai érzés csimborasszója – sikerült a felvételi Kolozsvárra a Babeş–Bolyaira; már elsőéves, és nagyon élvezi; sikeresen túl van az első vizsgaidőszakán; hát nem csodálatos,

* Száraz ág, itt: értéktelen senki (románul: secătură).

hogya a nyári szesszióban is valamennyi vizsgáját letette; már a második évet kezdi, ösztöndíjas a gyönyörűség; megint a legjobbak között van... Amikor beállt a szakadás, nem lehetett nem észre venni, hogy nincs folytatás, mert nincs megnyugvást kereső látogatás, az alkalmi találkozásokkor soha még nyoma se az előző idők arcra-tekintetbe kiülő boldogságjelnek, a gomb-szem-ragyogásnak, a ruganyos járásnak, annál több a kerülő utakon visszahallott panasz, hogy Sárdi Áрпи egyre gyakrabban atyaúristenezik, amit akár meg is lehetne szokni, el is lehetne neki nézni, mert alapjában véve senki-nek nem árt vele, de néha már olyankor is ezzel próbálkozik, amikor nem kellene, mert csakugyan semmi oka rá.

Mérvőköcskénk többször is nekiveselkedett, hogy ezúttal csak rászánja magát, s megkérdézi tőle, *hol van a boldogság mostanában?*, de valamiért röstellte, hogy beleotrombáskodjon holmi alkalmatlan kérdéssel annak a láthatóan szenvedő embernek a mindennapjaiba, bizonyára jó oka van rá, hogy éppen olyan, amilyen, mint ahogyan arról is meg volt győződve, hogy ha Áрпи úgy hinné, hasznára tudna lenni neki valaki a mosolygósra-visszaváltozásban, minden kétséget kizáróan volna hozzá elég bátorsága és lélekjelelente, hogy megtalálja az alkalmat a segítségkérésre. Így aztán csak sajnálkozásra futotta az erejéből, valahányszor elrobogott mellette a kétségbeesés és az értelmetlen szenvedés két lábon járó megtestesítőjeként. Majdnem fél év telt el így az ok-okozat összefüggésének felderítetlenségében, amikor egy derűs nyári reggelen a mindig és mindenben jól tájékozott mérnök kolléga, Fancsali Zsiga, az ő közvetlen főnöke, a műszaki osztály vezetője benyitott hozzá, és miközben szűrő nélküli cigarettája egyik végét a szokásos meggy-faszipkájába gyömöszölte, a másik végét komótosan meggyújtotta, mindvégig olyan jelentőségteljesen nézett rá, hogy nyilvánvaló volt, valami általa igen fontosnak tartott közölnivalója van. Aztán, mert a várt kérdés nem hangzott el, ő kérdezett: „Tudod-e, hogy a Sárdi Áрпи Zsuzskája terhes?” Mérvőköcskénknek ezt természetesen nem volt honnan tudnia. Ennek ellenére csak felhúzta a vállát, s úgy is tartotta, egy enyhe grimasszal is megtoldotta, mintegy jelezvén, hogy „és akkor mi van?”, nem ő az első terhes nő, anyánk is az volt velünk, s bizonyára nem is az utolsó, ha csak a mindenható erő nem akarja, hogy két-három nemzedék múlva kivesszen az ember a mindenségéből. A szenzáció-sokk elmaradása a fontos információ kiegészítésére, jelentőségének fokozására készítette Fancsali Zsigát. „Egy afrikaitól. Egy nyeszlett kis abesszintől.” Ettől is csak a grimasz vált hangsúlyosabbá mérvőköcskénk arcán, egyáltalán nem érezte úgy, hogy kommentálnia kellene, hiszen mindenkinek joga van szabadon megélnie az érzelmeit, úgy

alakítania a saját világát, hogy a lehető legboldogabbnak érezze magát, legteljesebbnek az életét. És ha Sárdi Árpit az ő Zsuzskájának a boldogsága teszi boldogtalanná, magára vessen. Le is engedte a vállát, hagyta letörlődni arcáról a grimaszt, és szelíden mosolygott. A mosolya láthatóan kiakasztotta Fancsali Zsigát. Tudta, hogy nem gorombíthatja le miatta a kollégáját, ezért heveny felháborodásában a Sárdi Árpi helyzetét ócsárolta. „Jól bevette a bogot. Fekete veje és félvér unokája lesz. Oda s vissza volt az ő drága, szelíd, csendes, okos kis Zsuzskájával. Ráadásul a pasinak eltökélt szándéka, hogy visszamegy Etiópiába. Most végezte az orvosit. Vinni akarja magával a családot is.”

Végül nem tette meg. Megvárta, amíg Zsuzska megszüli a gyermeket – a vajúdása éppen Szent Mihály-napra esett –, s csak azután utazott el, hogy hazavitte őket, mármint az anyát az itteni szülőkhöz, a gyermeket a nagyszülőkhöz, egyedül tehát. Belátta, hogy az asszonykája egyelőre jobb kezében van a megszokott környezetében, így a kislány is. Mérnököcskénk ezt is Fancsali Zsigától tudta meg néhány nappal azután, hogy megtörtént. De maga is sejtette a változást, mert érzékelhető volt. Noha nem járt be hozzá újra felengedni a mindennapok feszültségéből, mint annak előtte, akárhányszor összefutottak a gyártócsarnokban vagy másutt, Sárdi Árpi egyre kevésbé tűnt két lábon járó szerencsétlenségnek. Már mosolygott is olykor, s a szemébe is fokozatosan visszatért a rá jellemző ragyogás.

A teljes visszaváltozáshoz december végéig kellett várni, a vállalati téliifaünnepély teremtett rá alkalmat. A jobbára ilyen-olyan gyűlések megtartása céljából berendezett nagy klubterembe zsúfolódtak be az érintettek az ajándékozáshoz, amelyre minden alkalmazott tizennégy éven aluli gyermeke, unokája hivatalos volt, a jelenléthez pedig Ölyvessy makacsul ragaszkodott, mint mindig, a műszaki-adminisztratív személyzetnek hiányozni meg pláne csak alaposan megindokolt esetben lehetett. Ez alól Sárdi Árpi sem található kibúvót, a nem kívánt csodarájárást elkerülendő, annyit tett, hogy – az igazgatóra jellemző pontos kezdésben bízva – Zsuzskával és a kicsivel együtt negyedórával később érkezett. Arra nem számított, hogy Ölyvessy, a még hiányzókat érkezését remélve, kivárja a kezdéshez az akadémiai negyedórát. Így aztán éppen akkor léptek be a terembe, amikor a társaság elcsendesült, mert az igazgató jelezte, hogy megfelelőnek találja az időt a szokásos fél-karácsonyos-fél-télifás köszöntőjének elmondására, mielőtt a télapónak beöltözött szakszervezeti bizalmi, Moldovan Tudorel minden gyermeket név szerint szólítva, kiosztaná a korosztályonként mást-mást tartalmazó szeretetcsomagot.

Az ajtó nyílására valamennyi tekintet azonnal rájuk szegeződött. És azt követően is úgy maradt, sőt, az első sorokból többen is felugráltak, és körbeállták őket, hogy végre előben láthassák a szenzációt.

Zsuzska büszkén tartotta karján méhének gyümölcsét, Anka-Pankát, levette fejről a kötött sapkácskát, hogy szabadon kibuggyanjon az ébenfekete, göndör haja, és bárki meggyőződhessen: ha minden kisgyermek szép, ez különösen az.

– Egy újabb szürke – süvöltött át az előtte állók feje fölött az örök el-lenség, Somosdi Gergely megállapítása.

– Az már biztos nem – csattant fel ugrásra készen Sárdi Árpi.

– Hát akkor milyen, ha nem szürke? – fogta halkabbra Gergely bá, a nyakát is behúzza a szokatlan rámenősséget megtapasztalván.

– Félfehér – mondta csendes békével a tekintetében Sárdi Árpi, és ahogy ráemelte gombszemét a kicsire, annak ragyogása örökre áthatolhatatlan bu-rokpajzsot vont a karjaival örömtelin hadonászó kislány köré.

– Akármilyen színű is, csakugyan szép a kicsi bestia – nyugtázta őszin-tén Gergely bá, és igenlően bólogatott hozzá, miközben arcán egyre szem-betűnőbben átderengett a tiszta, belső derű. Aztán megfogta hétéves fiú-unokája kezét, visszaültek együtt az első sorba, mintegy jelezvén, hogy immár elkezdődhet az ünnepély.